

УДК 811.161.2'243:398.8(=161.2)

УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ В ІНШОМОВНІЙ АУДИТОРІЇ

Олександра Антонів

Львівський національний університет імені Івана Франка

Зосереджено увагу на пісні як навчальному матеріалі під час вивчення української мови в чужомовній аудиторії. Вказано на позитивні та негативні аспекти використання пісень. Виділено критерії застосування пісенного тексту на заняттях з української мови як іноземної.

Ключові слова: пісенний текст, мовна норма, мовні навички, види мовленнєвої діяльності.

У центрі сучасної лінгводидактики – постійний пошук нових засобів, способів подання і засвоєння мовного матеріалу. Залучення пісенного тексту під час вивчення української мови як іноземної сприяє активізації навчального процесу, зацікавленню іноземного студента.

Критерії використання пісень можуть бути різноманітні:

- **ознайомлення з творчістю певного письменника:**

Т. Шевченка „Рече та стогне Дніпр широкий”, „Така її доля”, „Думи мої”;

О. Олеса „Сміються-плачуть солов'ї”;

А. Шашкевича „Там, де Ятрань круто в'ється”;

М. Старицького „Ніч яка місячна, зоряна, ясна”;

І. Франка „Чого являєшся мені у сні”, „Ой ти, дівчино, з горіха зерня”, „Час рікою пливе”;

Д. Павличка „Два кольори”;

Л. Костенко „Осінній день”;

- **аналіз свят українського народу:**

Великдень – гаївки, веснянки;

Різдво – колядки;

Свято Миколая – „Миколай бородатий” (Т. Чубая);

- **пояснення символів української держави – „Гімн”;**

- **вивчення певної лексичної чи граматичної теми** (наприклад, використання народної пісні „Ой служив я в пана та й на перше літо” доцільне під час введення лексики на позначення назв тварин, а одночасно у формі пісенної гри допоможе розвивати орфоепічні навички);

- **аналіз сучасних напрямів музичної культури:** поп, рок, хіп-хоп, техно та ін.: студентам цікаво буде послухати, наприклад, текст пісні „Думи мої” на слова Т. Шевченка у виконанні хору Г. Верьовки і хіп-хоп версію цієї ж пісні; автентичні записи коломийок і їхні сучасні популярні обробки;

- **вивчення жанрів лірики** (для студентів філологічного факультету): думи, веснянки, гаївки, коломийки, колядки, коліскові.

Використовувати пісенний текст можна на початку заняття – для зацікавлення аудиторії, створення позитивного фону уроку; усередині заняття – пояснюючи новий

матеріал, укінці – закріплюючи вивчене. Усе залежить від винахідливості, творчого підходу викладача, рівня знань студентів-іноземців, методичної доцільності та послідовності подання матеріалу.

Впровадження пісень у навчальний процес має багато позитивних ознак, серед яких:

- а) вироблення мовних навичок: орфоепічних, лексичних, граматичних;
- б) активізація видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, говоріння, слухання;
- в) розширення культурної пам'яті студентів-іноземців, своєрідна інкультурація іноземця;
- г) вироблення естетичних смаків.

Проте варто дуже уважно ставитися до підбору текстів пісень, адже часто вони не відображають сучасної літературної норми української мови:

акцентуаційної, наприклад: *Дівчино, рибчино, чорнобривко моя* (замість *дівчино, рибчино*); *Горіла сосна палала, Під нев дівчина стояла* (замість *палала, стояла*);

лексичної: *Бодай ся когут знудив (півень)*; *А де ж ти мя поведеш (мене)*;

граматичної: *Червону руту не шукай вечорами* (замість *Червоної руту* – родовий відмінок при запереченні); *Малая нічка мала, Я це м ся не виспала* (уживання повних нестягнених форм прикметника, препозиція постфікса -ся).

На порушення норми треба звертати увагу студентів-іноземців, проте лише на вищому етапі вивчення мови. На початковому така інформація буде лише заважати і дезорієнтувати у глибокому мовному морі, яким є для будь-кого чужа мова.

Протягом багатьох років Центр україністики при Львівському національному університеті імені Івана Франка проводить міжнародні школи для іноземних громадян. Практика свідчить, що студенти набагато легше запам'ятовують пісенний текст, краще працює їхня артикуляція, ніж під час звичайного повторення чи заучування слів.

Для ілюстрації орфоепічних особливостей української мови, зокрема асиміляції приголосних, варто використати уривки пісень, де наявне явище асиміляції. Наприклад,

Прослухайте пісню, запишіть пропущені літери:

Галю ж моя, Галю, дай води напи.....

Ти ж така хороша, дай хоч поди..... („Несе Галя воду”).

Розширенню словникового запасу студентів-іноземців, наприклад, під час вивчення назв днів тижня, сприятиме залучення у навчальний процес пісні „Ти казала в понеділок”. На початковому етапі на прикладі цього тексту можна тренувати не лише лексичні, а й граматичні навички, зокрема вживати знахідний відмінок із значенням часу, наприклад:

Розкрийте дужки за зразком.

Зразок: *Ти казала.....(понеділок)*

Ти казала в понеділок

Ти казала.....(вівторок)

Ти казала.....(серeda)

Ти казала.....(четвер)

Ти казала.....(п'ятниця)

Ти казала.....(субота)

Ти казала.....(неділя)

Якщо для початківців під час вивчення теми „Назви місяців” можемо запропонувати пісню „Хто родився в січні” та активізувати одночасно граматичний матеріал – місцевий відмінок, то на вищому рівні, особливо для славістів, буде цікаво проаналізувати етимологію назв місяців.

Для вироблення граматичної компетенції доречно залучити пісню „Гей, наливайте повнії чари”, на прикладі якої можна практикувати творення форм наказового способу дієслів. Варто запропонувати студентам текст пісні, у якому пропущено форми наказового способу, а замість них подати інфінітиви. Студенти мають самостійно утворити ці форми, а потім перевірити правильність, слухаючи пісню.

Утворіть форми наказового способу від дієслів у дужках:

Гей, ... повнії чари, (наливати)

Щоб через вінця лилося,

Щоб наша доля нас не цуралась,

Щоб краще в світі жилося!

..... ж об землю лихом-журбою, (вдарити)

Щоб стало всім веселіше.

Вип'єм за щастя, вип'єм за долю,

Вип'єм за все, що миліше!

..... ж, панове, ..., братове, (пити)

.....ж, ще поки нам п'ється, (пити)

Поки недоля нас не спіткала,

Поки ще лихо сміється.

На наступному занятті ускладнюємо завдання. Використавши як мовний матеріал пісню „Варенички”, пропускаємо взагалі дієслова у наказовому способі і просимо студентів на основі мовної здогадки самим заповнити прогалини. Це завдання не лише свідчитиме про уміння граматично правильно утворити форму наказового способу, а й дасть уявлення про розуміння іноземцем загального контексту пісні, зрештою, буде цікавим і дотепним матеріалом для обговорення.

Доберіть за змістом дієслова і запишіть їх у формі наказового способу:

Варенички

Ой, мій милий вареничків хоче,

Ой, мій милий вареничків хоче.

Навари, милая, навари, милая,

Навари, у-ха-ха, моя чорнобривая!

Та й дров же нема, милий мій, миленький,

Та й дров же немає, голуб мій сизенький!

....., милая, ..., милая,

....., у-ха-ха, моя чорнобривая!

Та й сили ж нема, милий мій, миленький,

Та й сили ж немає, голуб мій миленький!

....., *милая*, ..., *милая*,
....., *у-ха-ха, моя чорнобривая!*

А з ким будеш доживати, милий мій, миленький?
Так з ким будеш доживати, голуб мій сизенький?

Із кумой, милая, із кумой, милая,
Із кумой, у-ха-ха, моя чорнобривая!

Так підем же додому, милий мій, миленький,
Вареничків наварю, голуб мій сизенький!

....., *милая*, ..., *милая*,
....., *у-ха-ха, моя чорнобривая!*

Пісенний аудіотекст можна сприймати і як об'єкт взаємодії усіх видів мовленнєвої діяльності. Виробленню аудіонавичок сприятиме завдання прослухати текст пісні і заповнити прогалини. Методично правильно буде, якщо ці прогалини одночасно стануть ілюстрацією певної лексичної чи граматичної теми, щоб логічно перейти до пояснення.

Прослуховуючи пісню „Хто родився в січні”, можна тренувати аудіонавички, коли кожен студент упізнає „свій” місяць. Логічними після аудіювання будуть вправи на письмо, наприклад, для початківців можна запропонувати схему написання найпростішого привітання, для студентів середнього рівня – створити колективне привітання, коли кожен наступний студент дописує послідовно фрази привітання. Для студентів вищого рівня володіння мовою можна запропонувати написати офіційне і приватне привітання, потрібно пояснити, чим вони мусять відрізнятися. Фантазія викладача може перетворити це досить складне завдання у цікаву гру, наприклад: ***Уявіть, що Ви Президент Польщі. Напишіть привітання Президентіві України з нагоди Дня незалежності.***

Пісня „Несе Галя воду”, зокрема пісенні рядки: *ти така хороша, дай хоч подивиться*, – можуть стати переходом до вироблення навичок говоріння, а саме відпрацювання етикетних формул компліменту.

Пісенний текст особливо придатний для використання на інтенсивних курсах української мови як іноземної, бо одночасно з виробленням мовних і мовленнєвих навичок ми можемо пояснити багатий країнознавчий матеріал. Настає своєрідна інкультурація іноземного студента – занурення в культурний простір України, а це потребує, свою чергою, семантизації фонової та безеквівалентної лексики.

Пісня про рушник спричинить пояснення культурного фону лексеми *рушник* (її функціонального призначення: де використовують рушники в Україні? – На весіллі, на похоронах, розміщують над іконами, проводжають у дорогу). Можна говорити також про колористику та орнаменти різних регіонів України, традиції вишивання.

Дуже часто семантизації потребують фонові лексеми, наприклад, частовживаною в українських піснях є лексема *барвінок*. Предметом розмови можуть стати: зовнішній вигляд рослини, символічне значення в українській культурі, функціональне призначення (Чому барвінок садять на могилах? Чому влітають у вінки дівчата?). Студенти-іноземці можуть навести приклади рослин, які мають символічне значення в їхніх країнах. Запам'ятовуванню лексеми та її культурного

фону допоможе читання легенди про барвінок і з'ясування народної етимології назви [2: 27].

Пісні – багатий матеріал для теми „Зовнішність людини”. На основі опрацювання українських народних пісень студентам можна запропонувати створити стереотипний вигляд українки чи українця.

Відсутність лінгвокраїнознавчих коментарів під час прослуховування пісні може призвести до курйозів. Так, буквальний переклад кількох рядків пісні: *Несе Галя воду, коромисло гнеться, а за нею Іванко, як барвінок в'ється* – привів німецьких студентів до висновку, що це пісня про важку долю української жінки.

Рядки пісні „Кохайте жінку” у виконанні Віктора Павлика:

*Жінці потрібен дотик
Серця, душі й руки,
Жінці потрібні котики,
Ружі, тюльпани й бузки.
Жінці потрібна слабкість,
Впасти в сльозах на груди,
Жінці потрібна радість,
А не безсила лють.*

дають змогу іноземному студенту, який не знає культурного фону лексеми *котик*, а лише її пряме значення – зменшено-пестливе від *кіт* – зробити висновок, що автор закликає чоловіків дарувати коханим жінкам поряд з квітами і котів.

Для студентів вищого рівня можна використовувати матеріали, у яких виявляється національна специфіка української мови, наприклад, звернути увагу на форми з -но,-то.

*Ой у полі жито
Копитами збито,
Козаченька вбито (Нар. пісня).*

Творчим і водночас цікавим для філологів або досить креативних студентів стане завдання створити слова на мелодію уже відомої їм української пісні. Практика літніх шкіл свідчить, що студенти охоче виконують це, намагаючись описати враження від побаченого в Україні.

Цікавим, з нашого погляду, є досвід польських колег, які створили своєрідний музичний посібник, на основі якого студенти-іноземці вдосконалюють знання польської мови [3]. Думаю, що поява такого посібника в Україні також мала б позитивний відгук від іноземних студентів.

Навчання української мови як іноземної, як і будь-якої чужої мови, нелегкий процес. Вважаємо, що пісні – це дуже вдячний матеріал для навчання іноземців, адже не дарма українською піснею захоплюються у світі, а пісенність є національною рисою українців. Вдале і продумане залучення українських пісень значно збагатить процес навчання, емоційний чинник, захоплення милозвучністю української мови сприятиме активізації навчального процесу, полегшить і урізноманітнить його. Головне – такий підхід вироблятиме позитивне ставлення до вивчення мови.

-
1. Народна скарбівня. Українські народні пісні. – К., 2005.
  2. Читанка з народознавства. – Тернопіль, 1993.
  3. *Maikiewicz A., Tambor J. Śpiewająco po polsku.* – Katowice, 2006.

UKRAINIAN SONG AS AN OBJECT OF STUDY IN FOREIGN LANGUAGES AUDIENCE

Olexandra Antoniv

Ivan Franko National University of L'viv

Article deals with the songs as teaching material in the foreign audience. Author concentrate attention on positive and and negative aspects of songs usage. Describes criteria of using songs during the lessons of Ukrainian as a foreign language.

Key words: song, language norms, skills, types of speech activity.

УКРАИНСКАЯ ПЕСНЯ КАК ОБЪЕКТ ИЗУЧЕНИЯ В ИНОЯЗЫЧНОЙ АУДИТОРИИ

Александра Антонив

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

Внимание автора сосредоточено на песни как материале при изучении украинского языка в иноязычной аудитории. Указано на положительные и отрицательные аспекты использования песен. Выделены критерии применения песенного текста на занятиях по украинскому языку как иностранному.

Ключевые слова: текст песни, языковая норма, языковые навыки, виды речевой деятельности.